

Bojana Modrijančič Reščič, Tehniški šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

GOVORNI NASTOPI DIJAKOV V SREDNJI STROKOVNI ŠOLI

↳ Prispevek, h kateremu so me spodbudili 22. Primorski slovenistični dnevi oziroma ena izmed tem Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe, govori o tem, kako pomembni so v srednji strokovni šoli govorni nastopi oziroma referati neklasičnih literarnih del, s katerimi spodbudimo mladega bralca k samostojnemu delu. Hkrati mladostnik najde rdečo nit, ki neklasično literaturo povezuje s klasično in sili v nadgradnjo.

Primorski slovenistični dnevi kot izziv branja

Letošnje 22. Primorske slovenistične dneve v Kopru so zaznamovale zanimive teme: Istrska slovenska književnost, Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe ter »Primorščina«. Kot srednješolski profesorici slovenščine na Elektrotehniški in računalniški šoli na Tehniškem šolskem centru v Novi Gorici mi je svojevrsten izziv pomenila tema Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe, saj sem v svojem referatu spregovorila o branju na strokovni šoli. O branju, ki bi oblikovalo mladostnikovo osebnost, samozavest, predvsem pa zavedanje, da knjiga ni nekaj nepotrebne v moderni dobi, v kateri živimo. V današnjih časih mladi radi posežejo po medmrežju, kjer, kot pravijo, najdejo odgovore na skoraj vsa svoja vprašanja. Izvedo tudi vsebine klasičnih literarnih del; prepisejo jih, le da zadostijo težnji po »prebranjem delu«. Torej se po njihovem mnenju na netu oziroma na spletni strani dijaški.net vse dobi. Ne odnehajo niti tedaj, ko ugotovijo, da jim medmrežje ne ponuja natančnih podatkov. Spomnim se, da sem že brala »novo« različico Shakespearove tragedije Romeo in Julija, leta 2006 pa sem tedanje dijake 2. letnika smeri Računalniški tehnik vprašala, kdo je prebral Jurčičev roman Deseti brat. V razredu 25 dijakov jih je dvignilo roko 5, nato pa sem vprašala še, kdo izmed petih ni prebral zapisa na medmrežju. Ni se dvignila nobena roka. Odločila sem se, da bodo dijaki morali poleg klasičnega literarnega dela prebrati tudi neklasično, ki ga bodo morali predstaviti z referatom. Vsak je dobil svoje slovensko ali tuje literarno delo, mladinsko, osebnoizpovedno, zgodovinsko, ljubezensko, napisano po resničnih dogodkih. In bilo je neverjetno, da so vsi dijaki prebrali predlagano literaturo, posegli pa so tudi po prvem slovenskem romanu, a priznali, da je delo 19. stoletja težko, ker je npr. ljubezenska zveza

materni jezik
velika začetnica
ONEM
travliica

STALNIK
verz
SLOVNIKA
pika
STALNIK
vejica
MISLJAJKA
ONET
vobodni verz
PRISLOV
velika začetnica
materni jezik

književnost
ŠOLI

nemogoča, jezik nerazumljiv, Lovre neaktiven, vaškega posebneža Krjavlja pa ima vsaka slovenska vas. Prebrana neklasična literarna dela so predstavili sošolcem v razredu z govornimi nastopi, hkrati pa so morali svoje razmišljanje zapisati v programu Word. Priznali so, da jim je tako branje pomenilo svojevrsten izziv, saj niso mogli verjeti, da so v rokah držali knjigo in jo tudi prebrali, predvsem pa razmišljali o njej. Vendar je to za profesorja slovenščine pomenilo dodaten napor: knjigo je moral prebrati, dijaka poslušati pri pripovedovanju, ga voditi, usmerjati z dodatnimi vprašanji, če je bilo potrebno. Sama dijakom najraje pustim, da so samostojni, da sami poiščejo t. i. rdečo nit dela, ki jo razvijajo in dopolnjujejo s svojim pripovedovanjem, z ugotovitvami in s samostojnim zapisom.

Govorni nastopi oziroma referati o neklasičnih literarnih delih

Od leta 2006 dalje so se referati zaradi branja neklasičnih literarnih del uveljavili, iz leta v leto pa jih skušam še izboljševati, zato jim dodajam nove zahteve. Seveda jih tudi ocenim. Najprej so morali dijaki knjigo prebrati, o njej pripovedovati sošolcem, vse pa tudi zapisati v programu Word. Nekako spontano je obveljalo, da mora dijak pripovedovalec zapisati tudi mnenje o prebrani knjigi. Najprej so bili ti zapisi skromni, a so se kmalu razširili. Še več: dijaki so se velikokrat poistovetili z naslovnim junakom, z malenkostno podrobnostjo v tekstu (npr. rojstni dan naslovnega junaka je bil istega dne kot dijakov), primerjali so določene trenutke v knjigi s svojim življenjem na vasi, v mestu.

»Novejša znanja o branju so za učitelja pomembna predvsem zato, ker razkrivajo pomen učenčevega dejavnega sodelovanja pri branju in njegovo lastno odgovornost za tvorjenje besedilnega pomena. Če učencem ne pomagamo sistematično ozaveščati njihove lastne vloge pri branju in na tej osnovi razviti kritične bralne zmožnosti, ne bodo razvili zadostne pismenosti za uspešno delovanje v 21. stoletju. Pomen branja pa učencem lahko skladno z njihovo razvojno stopnjo odstira le učitelj, ki sam dobro pozna dejavno vlogo bralca in pomen branja.« (Grosman 2006: 109)

Pripovedovanje, razumevanje, vrednotenje prebrane literature je tako tvorilo zaokroženo celoto domačega in šolskega dela dijakov. Eden izmed njih mi je celo zaupal, da res prav vsak v razredu prebere knjigo in se o njej tudi pogovarja s sošolci: mogoče izpostavi drobec v zgodbi, značilnost literarne osebe, reakcije le-te, skupek dejavnikov, ki so vodili v nepredvidljiv konec. Dijaki so tako postali kritični bralci in pripovedovalci, ki jim lastni zapis ni ostal tuj oziroma nekaj nepredstavljivega, predvsem pa nemogočega. Tudi za učitelja so pripravili nekaj novega – postali so bralci, ki so se razlikovali od njega oziroma od odraslega bralca. Opozorili so ga na določena dejstva, ki jih je prezrl, npr. da je delo izšlo s pomočjo Ministrstva za kulturo, a v njem najdemo tudi kulturno sporne stvari. Neposredno so se spopadli npr. tudi z vprašanjem družinskih odnosov in zahtev. To se je pokazalo v delu A. M. H. Jack, ko ostaneta sin in mati brez očeta in moža, saj slednji prizna, da je istospolno usmerjen. Četrtošolec smeri Elektrotehnik/elektronik, ki ga poučujem samo v letošnjem šol. letu 2011/12, je zapisal:

»Moram priznati, da že nekaj časa nisem prebral knjige in kaj šele da bi užival v branju. Knjiga me je zelo pritegnila, saj so me sošolci videli z njo v rokah. Tematika dela je zanimiva, ker se nekako dotakne teme Družinskega zakonika. V knjigi je prikazano življenje homoseksualnih ljudi najprej na slab način, ko Jack ne more sprejeti dejstva, da je gej, a na koncu se vse obrne, saj dojame, da tudi homoseksualni ljudje niso slabi. Sam mislim, da je bolj naravno

»živetj z žensko; na nek način obravnavam homoseksualnost kot bolezen. V Sloveniji je Družinski zakonik padel zaradi ljudi, med katere sodim tudi jaz, ki živijo na podeželju in se jim (nam) to ne zdi normalno. Čeprav skušam biti čim bolj odprt glede homoseksualnosti. Če bi bil jaz Jack, bi najbrž tudi tako reagiral: sovražil bi očeta, zame bi bila to sramota, ne bi se preveč kazal v javnosti, vsaj sprva ne. A kmalu bi mogoče kot Jack dojel, da je moj oče homoseksualec in tega ne morem več spremeniti. Sam košarke ne maram preveč, ni tudi pravično, da v ZDA lahko delaš izpit pri 16. letih. Celotna knjiga pa mi je bila zelo všeč. Zato jo priporočam vsem, ki berejo vsak dan in tudi tistim, ki že dolgo niso prebrali nobene knjige. Mednje na žalost spadam tudi sam.«

Dijak 1. letnika smeri Računalniški tehnik je v letošnjem šolskem letu 2011/12 povedal, kasneje pa tudi zapisal, kako si predstavlja dobro mamo:

»Jackova mama je bila zelo čudna, saj ni pomivala posode, med pitjem kave je prebirala časopis in ostanke cigaret otrešala v pomivalnik. Čez nekaj časa je spoznala, da bi morala sina imeti rada že prej, ne pa da ga ima šele sedaj. Tudi zajtrk mu je začela pripravljati, saj je trdila, da odrašča in mora biti močan.«

Njegov sošolec pa je o pravilni odločitvi družine, ki je vplivala na odraščajoče fante v delu Celovečerni film Gorana Gluviča razmišljal:

»Mislim, da so Igorjevi, Darkovi in Viktorjevi starši ravnali pravilno, da so poslali sinove na kmetijo k Ledini, saj so se fantje vsaj naučili delati nekatera opravila, ker v današnjih časih mladina zapravi veliko časa pred računalnikom in drugimi napravami, kot je npr. telefon. Knjiga mi je bila všeč, ker se na tako malo straneh zgodi veliko zanimivih stvari.«

Res je, da so dela po težavnostni stopnji različna za različne bralce: nekateri z lahkoto berejo tudi zahtevnejše knjige, zopet drugi zelo preproste. A sami priznajo, da so brali pozno v noč, dokler niso prišli do konca, saj jih je privlačila. Všeč jim je tudi, da postajajo samostojnejši, saj »moraš res prebrati, da o delu tudi kaj napišeš.« Za branje navdušijo še ostale člane družine:

»Po tem ko sva se z mamo pogovarjala o prebranem, je knjigo prebrala tudi sama. Tudi sestro je zanimalo, kaj beremo v šoli. Nato mi je povedala še svoje mnenje, ki ni bilo enako mojemu.«

Knjiga, ki jo nato predstavi dijak v razredu, potuje iz rok v roke. Nekateri jo le bežno prelistajo, drugi berejo odlomke, spremno besedo, zadnjo platnico, nekateri pa se ojunajo, dvignejo roko in glasno preberejo odlomek, ki bi ga radi izpostavili, ter ga komentirajo. Dijaka, ki pripoveduje, izzovejo s svojimi stališči, tudi vprašani. Zanimive so tudi njihove predstavitve v programu PowerPoint, saj so zelo različne. Slabši dijaki to naredijo suhoparno, hkrati pa se zavejo, da morajo izboljšati svoj besedni zaklad, predvsem pa si priznajo, da so do sedaj premalo brali, niso pa nikoli počeli ničesar sami oziroma so jim mogoče pomagali tudi starši. Mnogi dijaki v razredu opozorijo sošolce na pravopisne napake, sprašujejo, če jim v predstavljenem delu določena dejstva niso jasna. Največkrat tudi tisti, ki nikakor niso brali, priznajo, da jim je bila knjiga všeč.

Medpredmetno povezovanje

Slovenščina je jezik in hkrati šolski predmet, ki se lahko poveže z zgodovino, umetnostjo in računalništvom. Od skromnih začetkov govornih nastopov in zapisov v programu Word sem prešla na zahtevnejšo stopnjo. Delo morajo dijaki predstaviti v računalniškem programu PowerPoint, saj se izobražujejo v

smeri Računalniški tehnik. Ob tem povedo, da mora biti na slidu do 6 opornih točk, ki morajo zajeti bistvo. Pri svojem delu samostojno dodajajo fotografije z medmrežja, amaterske posnetke, zvočne zapise, lastne fotografije, v Wordovem zapisu pa tudi citirajo literarne osebe, pričevanja udeležencev vojn, prinesejo stare fotografije, celo brskajo po starih dokumentih. V letošnjem šolskem letu 2011/12 je obravnava Cankarjevih črtic Gospod stotnik in Kostanj posebne sorte spodbudila dijake, da so v svojih referatih zajeli ne samo 1. svetovne vojne, pač pa tudi drugo in krvavo balkansko. Ne samo da so prebrali Finžgarjevo delo Prerokovana, Morrisa Gleitzmana Nekoč in Potem, Šarotarjev roman Biljard v Dobrayu, Szpilmanovo pričevanje v zgodbi Pianist, Gallowayev zapis o balkanski vojni v Sarajevu Sarajevski čelist, zbrali so tudi stare fotografije, sami fotografirali pokopališča 1. svetovne vojne, spraševali ljudi (npr. muslimanko v sarajevskem taborišču), ki so preživelih balkansko morijo. Predvajali so tudi zasebne amaterske posnetke vojne v Sarajevu, izrazili željo, da bi si skupaj ogledali film Pianist. Ob prizoru, ko se taboriščnica z vprašanjem obrne na paznika in jo ta ustrelji, je dijaku nezavedno ušla kletvica. Nato je pojasnil, da se je zgrozil ob dogodku in ne more verjeti, da se je to res zgodilo. Hkrati pa so dijaki svoja opažanja dopolnili pri pouku zgodovine. Priznali so, da v zgodovinskih knjigah najdejo zanimive podatke, ki dopolnijo znanje zgodovine pri pouku. Za profesorja slovenščine pa je predvsem zanimivo, ko se ob branju neklasičnih del mladostniki spomnijo tudi na klasična in nekatere dele, osebe primerjajo med seboj. Dijak, ki je prebral Jurčičevo povest Hči mestnega sodnika, je priznal, da mu je ta bolj všeč kot roman Deseti brat. Dopolnil je svoje vedenje o srednjem veku, plemičih in meščanih, naslovno junakinjo Heleno pa je primerjal z Emo Bovary oziroma z naslovno junakinjo v delu francoskega realista Gustava Flauberta:

»Ob branju knjige Hči mestnega sodnika se mi je ves čas pred očmi prikazovala Bovaryjeva Ema, saj je glavna književna junakinja Helena predvsem v ljubezni ravnala podobno kot Ema, ko ji ni bil dovolj zvesti mož Charles, pač pa se je pustila zapeljati bogatemu Rudolphu, ki jo je na koncu razočaral. Za Heleno bi bilo najbolje, če bi se poročila s Simonom in ga ljubila, saj je bil pošten in delaven mož, ki bi zanjo dobro skrbel in jo ljubil. A Heleni to ni bilo dovolj; bolj so jo zanimale avanture in pestro življenje z Benečanom Cirianijem, ki je bil zanjo nekakšen simbol razkošnega in zanimivega načina življenja, čeprav ni slutila, kako je pokvarjen in podel. Ko jo je ugrabil, se je zavedela izgubljene sreče, ki jo je imela pred očmi.«

Dijak 3. letnika smeri Računalniški tehnik pa se je ob branju Cankarjeve črtice Gospod stotnik spomnil na prebrano delo Dušana Šarotarja Biljard v Dobrayu. Obraz gospoda stotnika je brez mesa in kože, prav tak pa je obraz voznika poštna kočija v delu Biljard v Dobrayu, ko ga najdejo mrtvega po 2. svetovni vojni, »o kateri smo se pogovarjali tudi pri zgodovini, a smo se tudi tam spomnili na obravnavano snov pri slovenščini.«

Nadgrajevanje branja

Kako branje še lahko nadgradimo tudi na strokovni šoli? Ta izziv sem sprejela že leta 2006, ko sem na Elektrotehniški in računalniški šoli v Novi Gorici osnovala t. i. bralni klub, v katerem smo se enkrat mesečno pogovarjali o dodatnem prebranem »nešolskem« delu, kot so me prosili dijaki. A že takrat so se jim odpirala nova vprašanja: Ali je avtor sam doživel vse, kar je napisano? Se je res zgodilo? Kako bi pisatelj komentiral določeni odlomek? Kaj nam je hotel

sporočiti? Slovenski znani in še neznani avtorji so sprejeli izziv in nas obiskali v bralnem klubu. V letošnjem šolskem letu 2011/12 so nas tako obiskali slovenski avtorji Irena Velikonja, Dušan Dim, Dušan Šarotar, Igor Karlovšek. Navdušeni so bili nad predstavitvami dijakov v programu PowerPoint, dijaki pa so bili veseli, da so z avtorjem dopolnili svoje razmišljanje. Dijak 3. letnika Računalniški tehnik je v šolskem letu 2011/12 prebral delo Nostalgija, ki ga je napisal Dušan Šarotar. Ko nas je avtor obiskal v bralnem klubu, ga je bralec vprašal:

»V delu so štiri kratke zgodbe: Haustor, Lastovka, Vrnitev, Ladja. Ali prav razmišljam, da so to zgodbe o odhajanju in prihajanju? Imajo tudi tipične naslove. Nekdo torej odide in se zopet vrne.«

Pisatelj mu je zatrdil, da se je prav odločil. Dijaku 4. letnika istega programa, ki je prebral Šarotarjev roman Biljard v Dobrayu, se zdi tajnik vojaškega sodišča Jozsef Sardy, ki poveljuje zadnjemu oddelku madžarskih vojakov v Soboti, duševno neuravnovešen, saj ga navdušuje davljenje:

»Lahko bi rekli, da ga je takega naredila vojna, vendar pa lahko v knjigi zasledimo, da temu ni tako, saj je pobil golobe v kletki, še preden je sploh opravil razgovor za službo. V hotelu poveljuje skupini vojakov, ki ne ve, kaj bi sama s seboj.«

Do take odločitve je prišel z natančnim branjem, hkrati pa od pisatelja izvedel, da je bilo od spomladi pa do jeseni leta 1944 iz Madžarske in Prekmurja prepeljanih v Auschwitz 500 ljudi, a se jih je vrnila le peščica, med njimi je bil tudi njegov ded Franc Švarc, njegova žena in sin pa sta za vedno ostala tam daleč...

Referati neklasičnih del?

Zakaj torej referati neklasičnih literarnih del? Strokovna šola ponuja dijakom veliko strokovnega znanja; pri strokovnih predmetih uporabljajo računalnik, ključek USB, medmrežje ... Učitelji slovenščine imamo na taki šoli zahtevnejše delo, saj moramo dijake spodbujati k branju, razmišljanju, ustvarjalnem pisanju. Dijaki nam sami povedo, da je njihov besedni zaklad zelo šibek, da slovenščina ni zanje, da ne bodo nikoli pismeni. Dijak 4. letnika smeri Računalniški tehnik mi je v letošnjem šolskem letu 2011/12 celo zaupal, da se je prej spomnil angleškega izraza za zavore in šele kasneje slovenskega. Vendar je roman Šepet, ki ga je napisala nemška pisateljica Isabel Abedi prebral in povedal, da delo ponuja marsikaj zanimivega, saj spoznamo zanimivo družino, v kateri živijo mati, hči in mamin homoseksualni prijatelj, ki je zelo skrben in se mu partneričina hči pogosteje zaupa kot materi. Poudariti moram, da dijak na začetku svojega šolanja ni govoril skoraj ničesar, vedno je gledal v klop in bil prepričan, da predmeta slovenščine ne bo nikoli osvojil. Z velikim potrpljenjem si je dokazal, da se je zmotil. Hkrati taka dela, ki so za dijake zanimiva, spodbujajo k branju, razmišljanju in ustvarjalnem pisanju, medpredmetnem povezovanju, povezovanju s klasičnimi deli. »Prav vsi v razredu dela preberejo in v njih najdejo marsikaj zanimivega. Predvsem pa o delu razmišljamo in se o njem pogovarjamo,« mi je zaupal četrtošolec smeri Računalniški tehnik v šolskem letu 2010/11. Res pa je, da je branje neklasičnih literarnih besedil velik napor za slovenista. Prebrati mora dela, ki jih ponudi v branje svojim mladostnikom, čeprav jih je v razredu 30. Dijake

mora usmerjati, saj radi zaidejo v narečje in sleng. Včasih jim je pri pripovedovanju nerodno, a s spodbujanjem učitelja bodo premagali tudi to vrzel. In slednjo bodo izgubili tudi pri pisanju, saj jim besede ne bodo več tuje. Res pa je, da vsi dijaki niso enaki bralci – učitelj jih mora poznati in izbrati različna dela za različno težavno stopnjo branja. Le tako bodo brali, razmišljali in pisali vsi srednješolci.

↘ POVZETEK

V svojem prispevku sem spregovorila o govornih nastopih pri pouku slovenščine, ki mladostnika v obliki referatov neklasične literature spodbudi k branju knjig. Ker je na strokovni šoli težje prijeti knjigo v roke, mora biti tudi učitelj tisti spodbujevalec, ki dijaka vodi od začetnega branja do končnega izdelka – predstavitev dela v programih PowerPoint in Word. Seveda ne vpliva na njegov način dela, vse naloge pa tudi oceni. Dijak ob tem spozna, da branje ni nepotrebno, pač pa pomaga pri oblikovanju njegovega znanja pri predmetu slovenščine in povezovanja z ostalimi šolskimi predmeti. Vodi pa tudi v nadgrajevanje – bralni klub.

↘ Viri in literatura

- Grosman, Meta, 2006: Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost. Branje kot dejavna jezikovna raba. Ljubljana: Karantanija.
- Homes, M. A., 2011: Jack. Izola: Grlica. (Na robu).
- Gluvič, Goran, 2011: Celovečerni film. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Jurčič, Josip, 1995: Hči mestnega sodnika. Ljubljana: Karantanija. (Zbirka Lastovka: najlepše zgodbe sveta).
- Šarotar, Dušan, 2010: Nostalgija: Murska Sobota: Franc-Franc. (Knjižna zbirka Križpotja. Proza).
- Šarotar, Dušan, 2007: Biljard v Dobrayu. Ljubljana: Študentska založba. (Knjižna zbirka Beletrina).
- Pavlič, Darja idr., 2008: Berilo 2: Učbenik za slovenščino – književnost v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pavlič, Darja idr., 2009: Berilo 3: Učbenik za slovenščino – književnost v 3. letniku gimnazij. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Katalog znanja, Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje, 2007.